

אתא ההוא גברא לקמיה דרבי ינאי לשאול
בדינו; אמר ליה רבי ינאי:

זיל האידינא ותא למחר, [לך היום ושוב ט-ב
למחר].

בליליא שדר קצייא לההוא דידיה, [בלילה
שלח רבי ינאי את שליחו לקפוץ את אילנו
שהיה אף הוא נוטה לרשות הרבים].

למחר אתא ההוא גברא לקמיה דרבי ינאי,
ואמר ליה רבי ינאי: זיל קוץ את אילנך.

אמר ליה אותו אדם לרבי ינאי: הא מר נמי
אית ליה, [הרי אף לך אילן הנוטה לרשות
הרבים]?!?

אמר ליה רבי ינאי "זיל חזי: אי קוץ דידי —
קוץ דידי; אי לא קוץ דידי — לא תקוץ את,
[צא וראה: אם תמצא שאילני נקצץ, אף
אתה תקוץ; ואם תמצא שאילני לא נקצץ,
אף אתה אל תקוץ].

ומקשינן על רבי ינאי: מעיקרא, בתחילה
שהיה האילן נוטה לרשות הרבים מאי סבר
רבי ינאי, ולבסוף שקצצו מאי סבר!?

ומפרשינן: מעיקרא הוה סבר רבי ינאי,
דניחא להו לבני רשות הרבים דיתבי
בטוליה, [נוח להם באילן, שיכולים הם
לישב בצילו], אך כיון דחזא דקא מעכבי,
שדר קצייא, [מאחר שראה שהם מוחים
באילנו של אותו אדם, אם כן משום כבודו
שותקים הם, ולכן שלח את שלוהו לקוצו].

ומפרשינן טעמא דרבנן, שאינו יכול לחפור
ברשות הרבים אף אם יכסנו בכיסוי חזק,
שהוא משום דזימנין דמפחית ולא אדעתיה
[פעמים שהכיסוי מתליע מתוכו ונפחת, ואין
העובר שם על לב].(6)

שנינו במשנה: אין מוציאין זיזין
וגזוזטראות:

מעשה ברבי אמי, דהוה ליה זיזא דהוה נפיק
למבואה [זיז היה לו שהיה בולט למבוי],
וההוא גברא נמי הוה ליה זיזא דהוה מפיק
לרשות הרבים [ולאדם אחר היה זיז היוצא
לרשות הרבים].

אתא [בא] אותו אדם לקמיה דרבי אמי
לשאול בדינו: אמר ליה רבי אמי: זיל קוץ
[לך ותקוץ את זיזך]!

אמר ליה אותו אדם לרבי אמי: והא מר נמי
אית ליה [הרי אף לך עצמך יש זיז בולט]!?

אמר ליה רבי אמי "דידי למבואה הוא
דמפיק, ובני מבואה מוחלין גבאי, אבל דידיך
הרי לרשות הרבים מפיק, מאן מחיל גבך,
[שלי למבוי הוא בולט, ובני המבוי מוחלים
לי; אבל שלך הרי בולט הוא לרשות הרבים,
ומי מוחל לך?!]".

מעשה ברבי ינאי, דהוה ליה אילן הנוטה
לרשות הרבים, הוה ההוא גברא דהוה ליה
נמי אילן הנוטה לרשות הרבים [ואף לאדם
אחר היה אילן הנוטה לרשות הרבים], אתו
בני רשות הרבים הוו קא מעכבי עילויה
[ובאו בני רשות הרבים למחות באותו אדם],
מפני שנופי האילן מזיקים לגמל ולרוכבו.

6. ביאר הרשב"ם: רבי אלעזר אזיל בתר השתא, ולא חייש לשמא היום ולמחר יכלה הכיסוי

הבה ואסברה לך את סברותיהם:

להוציא זיזין וגזוזטראות, כולי עלמא לא פליגי דמוציא —

כי פליגי רבי יוחנן וריש לקיש: להחזיר כתלים למקומן, ואיפכא איתמר (2) את שיטותיהם:

רבי יוחנן אמר: אינו מחזיר.

וריש לקיש אמר: מחזיר. (3)

וביאור טעמיהם, הוא:

רבי יוחנן אמר אינו מחזיר: משום דרב יהודה, דאמר רב יהודה: מצר [שביל המהלך בין שתי שדות] (4) שהחזיקו בו רבים לעבור דרך שם אסור לבעל המצר לקלקלו, והרי כבר החזיקו רבים לילך אף באותו שטח שכנס הוא לתוך שלו.

וריש לקיש אמר מחזיר: משום דהני מילי — שאסור לקלקל מצר של רבים — היכא

תו מקשינן: ולימא ליה רבי ינאי לההוא גברא: זיל קוץ דידך, והדר אקוץ דידי, [צא וקצוץ את שלך, ואחר כך אקצוץ אף אני]!?

ומשנינן משום דריש לקיש, דאמר על הפסוק: "התקושו וקושו": הסר קש מבין עיניך ואחר כך תיטול קש מעיני אחרים, כלומר: קשוט את עצמך ואחר כך קשוט את אחרים.

שנינו במשנה: אבל אם רצה, כונס לתוך שלו, ומוציא:

איבעיא להו בני הישיבה: אם כנס לתוך שלו ולא הוציא זיזין או גזוזטראות, מהו שיהזור אחר כך ויוציא זיזין וגזוזטראות לתוך השטח שכנס? (1)

רבי יוחנן אמר: כנס ולא הוציא — מוציא.

וריש לקיש אמר: כנס ולא הוציא — שוב אינו מוציא.

אמר ליה רבי יעקב לרבי ירמיה בר תחליפא,

ויפול, ואילו לדעת חכמים לא אזלינן בתר השתא, וחיישינן.

1. ביאר הרשב"ם: מי אמרינן שויתר לבני רשות הרבים ואבד כחו, או לא.

2. ביאר הרשב"ם: היפוך מימרותיהם הוא כדי שיהיו דברי רבי יוחנן — שהלכה כמותו כשנחלק עם ריש לקיש — כדברי רב יהודה דלקמן, שהלכה כמותו במימרא זו.

3. לדעת המהרש"א לא בא רבי יעקב להגיה את דבריהם, אלא שבכלל דבריהם דבריו; והכי קאמר: אסברה לך דלא פליגי ב"להוציא" אלא ב"להחזיר", והכי קאמר רבי יוחנן: כנס מוציא,

[כלומר] דכל כנס שרי להוציא כיון דאסור להחזיר הכותל, אבל אי הוה שרי להחזיר הכותל הרי מצינו בכי האי גוונא שהחזיר הכותל דכנס אינו מוציא, וריש לקיש אמר, דמצינו שפיר כנס אינו מוציא, דסבר שרי להחזיר הכותל, ובכי האי גוונא כנס אינו מוציא; [הדברים צריכים ביאור: כי פשיטא הוא, שאם כנס לא יועיל לו להוציא אלא עד שהחזיר הכותל!]; ודבריו הם שלא על דרך דברי הרשב"ם המובאים בהערה לעיל; וראה עוד את דברי המהרש"ל בביאור הגמרא, וראה עוד בהגהת הב"ח.

4. "מצר" הוא גבול, והשביל נועד לתחום את השדות.

דליכא רווחא אם יקלקלנו [לא נשאר מקום מרווח לרבים לילך שם], אבל **הכא, הא איכא רווחא** [הרי כל רוחב רשות הרבים הקודמת נשארת להילוך בני רשות הרבים ומן הסתם מרווחת היא דיה].

שנינו במשנה: **לקח הצר ובה זיזין וגזוזטראות, הרי היא בחזקתה:**

אמר רב הונא: אם נפלה, הרי הוא חוזר ובונה אותה, כלומר, אם נפל הכותל שממנו יוצאים הזיזים, הרי הוא חוזר ובונה את הכותל, ומוציא זיזין כבתחילה.

מיתיבי מהא דתניא: **אין מסידין את הבית ואין מביירין** [צורות שצר בסיד] (5) את הבית, **ואין מפיחין** [צורות של מיני צבעונים] אותו **בזמן הזה**, משום אבלות על בית המקדש.

ואם לקח הצר שהיא כבר **מסוידת**, או **מכוירת**, או **מפויחת** — הרי זו בחזקתה, ואין צריך להסירם.

אבל אם נפלה, שוב אינו חוזר ובונה אותה

כמו שהיתה מסויידת.

הרי למדנו, שכל דבר שאסור בתחילתו, אף שאינו חייב להסירו, מכל מקום אם היה לו ונפל שוב אינו חוזר ובונה כבתחילה; ותיקשי לרב הונא שאמר: אפילו אם נפלה חוזר ובונה אותה! (6)

ומשנינן: **איסורא** — משום זכר לחורבן בית המקדש — **שאני מהזיקא!** (7)

תנו רבנן: לא יסוד אדם את ביתו בסוד משום זכר לחורבן.

ואם עירב בו חול או תבן שהוא מקהה את לבנוניתו — **מותר.**

רבי יהודה אומר: אם עירב בו חול הרי זה **טרכסיד**, השביחו, (8) מפני שאף על פי שמשחיר קצת, נעשה חזק ונדבק ביותר — **ואסור.**

ואם עירב בו תבן, הרי זה — **מותר.**

תנו רבנן: כשחרב הבית בפעם השניה, רבו

היה קיים, אבל כשנפלה, תלינן דבאיסור נעשית לאחר חורבן; וזה הוא שמדמה הגמרא, דאף כאן יש לומר, כיון דנפלה אין אנו תולים בהיתר.

7. ביארו התוספות על פי דרכם "איסורא שאני, דאפילו ודאי נבנה בהיתר כי נפלה אסור לבנותה ולסיד.

8. נתבאר על פי רבינו גרשום, וראה רשב"ם; ומשמע כוונת רבי יהודה, שאין מועיל מה שמשחיר קצת את הסיד אלא אם כן השחירו דרך קלקול, אבל כל שהשחירו דרך תיקון אינו מועיל.

5. כן פירש הרשב"ם בפירוש ראשון; ובפירוש שני פירש: כיור הוא כמו סויד, אלא שהכיור לבן יותר מן מן הסויד.

6. נתבאר על פי הרשב"ם; והדמיון צריך ביאור, כי הרי טעם המשנה הוא משום שטוענים אנו לו שבהיתר כנס המוכר, ומה ענין זה לדין לקח חצר מסויידת!?

ובתוספות ביארו: השתא סלקא דעתין דבית שבנה בזמן שבית המקדש היה קיים ונפלה, חוזר ובונה, וכשלקח חצר מסויידת הרי זו בחזקתה [הוא משום] דכל זמן שהיא קיימת יש לנו לתלות שבהיתר עשה בזמן שבית המקדש

נזורה גזרה על החורבן, ונצטוינו להתאבל עליה, כמאמר הכתוב "שישו אתה [עם ירושלים] משוש, כל המתאבלים עליה" —

ומאידך להתאבל יותר מדאי, אף זו אי אפשר, שאין גזרין גזירה על הצבור אלא אם כן רוב צבור יכולין לעמוד בה —

דכתיב: "במארה אתם נארים [קבלתם עליכם ב"ארור" להביא את המעשר אל בית האוצר] ו[בכל זאת] אותי אתם קובעים [גוזלים, שאינכם מביאים; ו"ארור" זה הלוא קיבל עלין] הגוי כולו [כלומר, כל הקהל כולו קיבלו על עצמם את הגזירה]", ומסתמא אם לא היו כולם יכולים לעמוד בכך לא היו מסכימים, הרי שאין גזירה חשובה גזירה אלא אם כן הציבור יכול לעמוד בו, שהרי לכן הזכיר הכתוב "הגוי כולו", והיות ו"רובו ככולו", הרי למדנו שאין גזרין גזירה על הציבור אלא אם רוב הציבור יכול לעמוד בו.

אלא — סיים רבי יהושע ואמר — כך אמרו חכמים:

א. סד אדם את ביתו כסיד, ומשייר בו דבר מועט [מקום קטן] שאינו סד אותו!

ומפרשת הגמרא: כמה הוא אותו מקום מועט?

אמר רב יוסף: אמה על אמה.

ואמר רב חסדא: אותה אמה על אמה תהיה כנגד הפתח.⁽⁹⁾

ב. וכן עושה אדם כל צרכי סעודה, ומשייר

פרושין בישראל שהנהיגו את עצמן: לא לאכול בשר ושלא לשתות יין.

נטפל להן רבי יהושע, ואמר להן:

בני! מפני מה אי אתם אוכלין בשר ואין אתם שותין יין?

אמרו לו לרבי יהושע: וכי נאכל בשר שממנו מקריבין על גבי מזבח, ועכשיו בטל!?

וכי נשתה יין שמנסכין ממנו על גבי המזבח, ועכשיו בטל!?

אמר להם רבי יהושע: אם כן אף לחם לא נאכל, שכבר בטלו מנחות שהם לחם!?

ענו לו: אכן יפה אמרת, ושוב לא נאכל לחם כי אפשר בפירות.

אמר להם: אף פירות לא נאכל, שכבר בטלו בכורים הבאים מן הפירות!?

אמרו לו: אכן לא נאכל משבעת המינין שהביכורים באים מהם, כי אפשר בפירות אחרים.

אמר להם: אף מים לא נשתה, שכבר בטל ניסוך המים!?

שתקו, ולא ידעו להשיבו.

אמר להן רבי יהושע: בני! בואו ואומר לכם:

שלא להתאבל כל עיקר, אי אפשר, שכבר

9. א. היינו נוכח הפתח, כדי שיראה מיד שיכנס בפתח, ויש שמניחין פנוי למעלה מן הפתח

דבר מועט זכר לחורבן.

ומפרשת הגמרא: מאי היא אותו דבר מועט?

אמר רב פפא: אפילו כסא דהרסנא [קערה של מאכל דגים מטוגנין בשמן בסולת].⁽¹⁰⁾

ג. וכן עושה אשה את כל תכשיטיה, ומשיירת דבר מועט.

ומפרשת הגמרא: מאי היא אותו דבר מועט?

אמר רב: בת צדעא.

וכל זה למה, משום שנאמר: "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני, תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי".

ומפרשינן: מאי "על ראש שמחתי"?

אמר רב יצחק: זה אפר מקלה [אפר כירה שרופה באש] שנותנים בראש חתנים זכר לחורבן.

אמר שאל ליה רב פפא לאביי: היכא מנח לה, היכן בראש מניחים לאותו אפר מקלה?

אמר ליה אביי: במקום תפילין, שנאמר:

"לשום לאבלי ציון, לתת פאר [תפילין] תחת אפר [שהיו נותנים תחילה זכר לחורבן]".

וכל המתאבל על ירושלים, הרי זה זוכה ורואה בשמחתה, שנאמר: "שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה, שישו אתה משוב כל המתאבלים עליה".

תניא, אמר רבי ישמעאל בן אלישע: מיום שחרב בית המקדש, דין הוא שנגזור על עצמנו: שלא לאכול בשר שהרי בטלו קרבנות, ולא לשתות יין כי בטל ניסוך היין. אלא, אין גוזרין גזרה על הצבור אלא אם כן רוב צבור יכולין לעמוד בה.

ומיום שפשטה מלכות הרשעה [רומי], שגזרת עלינו גזרות רעות וקשות, ומבטלת ממנו תורה ומצוות, ואין מנחת אותנו ליכנס לשבוע הבן [ברית מילה הנעשה אחר שבעת ימים], ואמרי לה: לישוע הבן [פדיין הבן, "ישוע" לשון פורקן הוא]

—

דין הוא שנגזור על עצמנו: שלא לישא אשה ולהוליד בנים, ונמצא זרעו של אברהם אבינו כלה מאליו בדרך טובה, ולא על ידי הגויים —

אלא הנח להם לישראל, מוטב שיהיו שוגגין

חסדא: וכנגד הפתח.

10. לשון השולחן ערוך [תקס ב]: וכן התקינו, שהעורך שולחן לעשות סעודה לאורחים [אפילו סעודת מצוה כמילה וחתונה, וכל שכן שאר סעודות חוץ מסעודות שבת ויום טוב; משנה ברורה], מחסר ממנו מעט [כלומר, שאין נותן כל התבשילין הראויים לסעודה, אלא מחסר מעט, אפילו כסא דהרסנא די בזה; מ"ב]; ומניח מקום

בגובה ואינו נראה לנכנס, ואפשר, כדי שיתראה תמיד לפני בעל הבית היושב בפנים, שעל הרוב הוא יושב אצל הקיר אשר נוכח פתח הבית; "משנה ברורה" סימן תקס סק"ג בשם ה"שערי תשובה".

ב. ראה כעין זה לעיל נג ב: המוצא פלטרין בנכסי הגר, וסד בהן סיווד אחד או כיוור אחד קנאן; וכמה? אמר רב יוסף: אמה; אמר רב

כשנושאים אשה, שאינם סבורים שיש איסור עליהם שלא לישא אשה, ישאוו במזיד כי בדבר; (11) ואל יהיו מזידין, שאם נגזור לא יוכלו לעמוד בזה.

הדרן עלך חזקת הבתים

פנוי בלא קערה מן הקערות הראויות לתת שם, [דאי לאו הכי לא יהא ניכר החסרון, אבל כשיניח פנוי ירגישו שהיה ראוי עוד תבשיל אלא שנחסר; מ"ב].

11. נתבאר על פי לשון הרשב"ם; ומשמע מלשונו וגם מלשון הגמרא "שוגגין", שאף כי לא גזרו חכמים שלא לישא אשה, מכל מקום יש ענין של איסור בדבר, וצריך תלמוד.